

*DRIEMAANDELIJKS KONTAKTBLAD VAN DE
HEEMKUNDIGE KRING 'Norbert de Vrijter'*

Zesde jaargang nr. 24 oktober 1988.

Verantwoordelijke Uitgever :

“Norbert de Vrijter” v.z.w.

P.a. Jos Aerts, Boskant 17 2418 LILLE

Afgiftekantoor 2418 Lille

“Norbert de Vrijter” v.z.w.

Lokaal: 'Hof d'Intere'

Pastorijstraat 2

2152 Wechelderzande

Rek.nr.954-7353871-55

*Het winterprogramma van de heemkundige kring 'Norbert de Vrijter' is
aangevat. Traditioneel beginnen we met onze befaamde
'Heksenwandelingen', telkens op een vrijdagavond in oktober. Er zijn
nog enkele plaatsen vrij om mee te wandelen. Maar moet men snel
contact opnemen met Jos Willems, Heiend 7 te Lille tel. 014/55.73.51*

*Ook wordt er reeds druk gewerkt aan ons volgend jaarboek.
Verschillende auteurs schrijven aan artikels die gewijd zijn aan de vier
dorpsgemeenschappen. Meer konkrete gegevens volgens in ons volgend
kontakblad.*

*Zo het weder dit toelaat zullen de geplande opgravingen in de Aa- vallei
te Poederlee nog doorgaan. De archeologische werkgroep maakt zich
klaar voor de werkzaamheden.*

- 1 -

HEEMKUNDIGE BIJDAGEN nr 16

RITUEEL EN GEBRUIKEN ROND STERVEN TE GIERLE.

In onze jeugdjaren wisten wij nog om te gaan met sterven van kinderen en mensen in onze omgeving te Gierle.

Er stierven veel meer jonge mensen:

- kinderen bij de geboorte of in het eerste levensjaar,
- moeders in het kinderbed,
- de mensen die in 1924 gemiddeld 45 jaar (nu 71) voor mannen en 48 jaar (nu 77) voor vrouwen werden.

De massa van de mensen stierf thuis aan een ziekte en niet bij ongeval en minder in het ziekenhuis.

De kleinere gemeenschap met bovendien veel grote families leefde mee vanaf het stervensgevaar tot lang na de begrafenis.

BERECHTING:

De nakende berechting ("iemand werd bediend" van de laatste sacramenten") werd aangekondigd in Gierle door het "kleppen" zoals het Angelus: drie maal drie slagen van een hamer op een grote klok.

De stormklok was daarentegen één aanhoudend kleppen op een andere klok.

Weldra vertrok de priester in rokket en met bonnet vanuit de kerk. Hij werd voorafgegaan door de koster met flambeeuw en met rinkelende bel. Aan de richting die beiden insloegen, kregen de vermoedens om wie het ging concrete vorm. Bij de doorgang van Ons Heer knielde elkeen en bad even mee.

WAKEN EN BIDDEN EN . . . AFLEGGEN

Zeker bij een langdurige doodstrijd sprongen bepaalde burens bij om mee aan het ziekbed te waken en vooral te bidden of af te lossen of een helpende hand toe te steken.

Bepaalde mensen waren ongetwijfeld zo beschikbaar voor velen, vooral bij het "afleggen" na het overlijden: het wassen, kleden en "opbaren" was een gespecialiseerd werk dat met veel tact en schroom uit de handen van de beproefde familie werd genomen.

- 2-

HET BEKEND MAKEN VAN HET OVERLIJDEN :

Op elk gehucht en ook in het dorp was er een gezin bekend dat het overlijden van huis tot huis ging “aan zeggen“, samen met het uur van de rozenkrans en de dag en het uur van de begrafenis. Dezelfde mensen namen ook het voorbidden van de rozenkrans op zich.

De rolluiken of hangluiken werden gesloten en er werd een kruis van de parochie aan de voordeur geplaatst.

De drie klokken werden geluid, zo vlug mogelijk na het overlijden en elke morgen en avond tot aan de begrafenis. De klokkenluiders waren meestal dezelfde per gehucht.

DE ROZENKRANS VOOR DE GEBUREN :

De rozenkrans bestond uit drie rozenhoedjes, aangevuld met een extra vrome gedachte voor elke weesgegroet en gevolgd door de litanie van Onze-Lieve-Vrouw en vijfmaal het Onze Vader.

Het bidden van de rozenkrans had plaats in de kerk voor het centrum en in het huis van de overledene op de gehuchten. Om de geburen allen een zitplaats te geven werd in Gierle beroep gedaan op de houtzagerij die planken ter beschikking stelde.

Na de rozenkrans was er gelegenheid om de overledene een “kruiske te geven”.

DE DOODSBRIEVEN EN DOODSPRENTJES :

Hiervoor zorgde de koster, die voor de rouwprentjes een persoonlijke tekst kreeg van de pastoor, tenzij de familie er zelf voor zorgde.

De meeste rouwbrieven en -prentjes werden voor Gierle destijds gedrukt door drukkerij René Peeters te Herentals of Aloïs Peeters van Tielen.

Haast alle lijkdiensten hadden voorafgegaan door vigiliën: een reeks psalmen van een half uur.

DE BEGRAFENISSTOET:

De familie kwam samen “ten sterfhuize”. Strikt volgens leeftijd – eerst de mannen en daarna de vrouwen - verlieten de echtgenoot, de kinderen, dan de schoonkinderen, de broers, de neven één na één het huis, in dezelfde volgorde

- 3 -

gevolgd door de dames. Allen op één lange rij volgden de lijkbaar. Geburen droegen de overledene op de lijkbaar van de parochie. Vóór het vertrek werd door de dragers steeds een borrel genever gedronken. Alleen overledenen van gehuchten werden op een kar gevoerd tot op een bepaalde plaats in de nabijheid van het centrum. De kist rustte op een aantal stropoppen (bussels) die ter plaatse werden achtergelaten. Zo trok telkens een lange rouwstoet, grotendeels in 't zwart gekleed en met gesluierte vrouwen kerkwaarts.

In de stad was de koets, bespannen met één os twee paarden, het vervoermiddel. De paarden waren dikwijls volledig gekleed in zwart, met pluimen op 't hoofd en met lantaarns. Wellicht had dit te maken met de prijsklasse.

BEGRAFENISDIENST

Alle diensten waren te 10 u.. Enkel in uitzonderlijke gevallen soms te 9 u.. Luxediensten om 11 u. waren echt voorbehouden aan de notabelen van het dorp, zoals de familie Smolderen.

Toen ik misdienaar was, werd de H. Mis haast altijd voorafgegaan door de Vigiliën: een half uur latijnse zangen en psalmen voor overledenen, gezongen op het hoogkoor door drie priesters tegenover de koster en een paar zangers. Een dienst van 10 uur had steeds een celebrant, geassisteerd door twee priesters (de onderpastoor van Gierle en Tielen). Van homolie en communiceren was toen nog geen sprake. (Communiceren kon enkel in de

vroegmis, o.a. omwille van voorschrift van nuchter te zijn vanaf 24 uur)

De ganse requiemmis had qua zang duidelijk iets rustgevend en troostend.

Naast de zangbeden, zweeg het orgel.

Engelenmis om 8 uur 's morgens voor een overleden kind kwam minstens om de 14 dagen voor. De misdienaars droegen rood in plaats van zwart habijt.

BEGRAFENIS OP HET KERKHOF

Iedereen ging mee naar het kerkhof rond de kerk zelf gelegen. Rond de grafkuil werd gebeden in aanwezigheid van de priesters, de familie, de koster en de misdienaars en de grafdelver.

Iedereen wachtte in stilte tot de kist 'gezonken' was. De begrafenis was nu compleet. Nu moest men afscheid nemen. Alleen de familieleden verzamelden terug in de kerk en baden er de kruisweg, terwijl buiten de laatsten aan het open graf kwamen groeten.

DE UITVAART EN KOFFIEMAALTIJD

De familie en naaste vrienden kwamen voor de koffiemaaltijd samen, meestal in 'den Eyck' (?) aan de kerk te Gierle. Het was een sober maal: brood of pistolets met kaas. Alvorens afscheid te nemen, werd nog gezamenlijk een rozenhoedje voorgebeden door de vrouw die de dagen te voren de rozenkrans had verzorgd.

HET DERTIGSTE VOOR DE OVERLEDENE

Voor de meeste overleden begon dan het dertigste, d.w.z. een H. Mis dertig dagen zonder onderbreking opgedragen ter zijner intentie.

Omdat de gezongen missen in de parochie moesten doorlopen op basis van overvloedige jaargetijden, werd het dertigste meestal in een klooster of door een bevriend missionaris gedaan.

DE ROUWKLEDING

*Men droeg volle rouw of zwart: 12 maanden voor een echtgenote
6 maanden voor een vader en moeder
6 maanden voor een kind
6 weken voor een broer of zuster,
tante en nonkels.*

*Daarna droeg men m.i. nog een evenlange periode halve rouw of grijs.
Of was het na 6 en 3 maanden? Voor de vrouwen kwam daarbij een tijd lang de sluier of voile.*

- N.B. 1. Ingevolge deze rouwkleding enerzijds en de gemiddelde levensduur van onze jeugdijaren anderzijds wordt het me nu duidelijk waarom vooral vrouwen vroeger reeds vanaf 45-50 jaar in het zwart gekleed liepen Vaak de rest van hun leven. Zij leken dus, jong zijnde, reeds oud, omdat in elk groot gezin steeds rouw diende gedragen voor een of ander familielid.*
- 2. In die periode werd niet deelgenomen aan feestelijkheden hetzij binnen of buiten de familie. Zelfs de radio werd maar matig beluisterd en zeker geen muziek.*

- 5 -

OLIEROSMOLEN VAN FAMILIE GOOSSENS TERUG IN WERKING.

Zaterdag 17 september '88 werd een ware hoogdag voor de heemkundige kring 'Norbert de Vrijter'. Immers dan vond de feestelijke inhuldiging plaats van de gerestaureerde olierosmolen van de Lilse familie Goossens. Voorzitter Jos Aerts verwelkomde de vele genodigden en wees op de belangrijkheid van de restauratie van deze toch wel unieke olierosmolen. Dank zij het initiatief van de familie Goossens en de heemkundige kring met voortrekker Walter Van den Branden werd de restauratie tot een goed einde gebracht en kon de molen terug in werking gesteld. Men kon natuurlijk rekenen op de inbreng van de Koning Boudewijn Stichting, de VZW Levende Molens, het gemeentebestuur en de zeer vele vrijwilligers. Zonder hen had de restauratie niet mogelijk geweest. Walter Van den Branden schetste het relaas van de twee jaar durende restauratie. Hij dankte allen die ook maar iets bijgedragen hadden tot deze verwezenlijking. Vooral dankte hij Jef Druyts van de molenaars familie uit Balen, die enorm werk verrichte bij het herstellen van het echte 'molenwerk'. Pastoor Van den Heuvel zegende dan het kruisbeeld en de molenstenen van de gerestaureerde oliemolen. Burgemeester Karel Lauwereys onthulde dan een gedenkplaat aan het molenhuis en namens de familie sprak de heer Jozef Goossens. Dan werd de molen in gang gezet en begon men smout te slaan op de ambachtelijke manier zoals vroeger. Proficiat aan alle medewerkers. In de toekomst zullen groepen de molen in werking kunnen bezoeken.

OPGRAVINGEN IN DE O.L.VROUW KATEDRAAL.

De heemkundige uitstap die extra ingelast werd heeft bij de deelnemers voldoening geschonken. Met de autobus ging het immers naar het putje van Quinten Matsijs. Blikvanger was echter het bezoek aan de O.L.Vrouw Katedraal. Hier in deze kerk zijn reeds geruime tijd opgravingen aan de gang. Dank zij Dhr.Paul Janssen, geneesheer-archeoloog van de heemkundige kring konden we een uniek bezoek meemaken aan deze opgravingen. Er werden reeds 900 geraamten gevonden bij deze opgravingen. De groep splitste zich in twee delen. Stadsarcheoloog Tony Oosts leidde één groep en Dhr. Paul Janssen leidde de tweede groep. Hij gaf deskundige uitleg over de gevonden beenderen en de ziekten die er nog konden op vastgesteld worden. Spectaculair was de rondleiding alleszins. Natuurlijk werd de innerlijke mens versterkt en daarna ging het bezoek verder met een wandeling naar de Sint Carolus Borromeus kerk. Dit gebouw werd in al zijn vroegere glorie hersteld na een langdurige restauratie.

Natuurlijk werd ook oud-Antwerpen bezocht. Enkele typische plaatsen werden aangedaan, zoals : de Vlaaikensgang; de Grote witte Arend; de Groenplaats; het Steen; het Vleeshuis, het Repenstraatje en de Koraalberg.

In groepjes ging het dan naar de Scheldeoever om er bij een pintje uit te blazen en na te kaarten over dit interessant bezoek aan Antwerpen. En dan terug richting Kempen.